

Bukovica

30

»Celo rokovnjači in deseti bratje so narodna lastnina, akoravno zlasti prvih nihče ni vesel« — piše Levstik v svojem spisu Popotovanje od Litije do Čateža. V njem svetuje Slovincem, kako naj pišejo, da bodo njihova dela našla pot do domačega bralca. Jurčič je bil prvi, ki se je dosledno lotil izpolnjevanja Levstikovega literarnega programa in naključje je hotelo, da je za obe predlagani tematiki izbral enako literarno zvrst — roman. Deseti brat je bil njegov — in hkrati tudi slovenski — prvenec na tem področju, zgodovinski roman »Rokovnjači« pa njegovo zadnje delo, saj mu je pri sedemindesetih letih smrt za vedno iztrgala pero iz rok. Z njim je poromalo v grob nešteto zgodb, ki bi bodrile naše ljudi, kakor so jih tiste, ki jih je zanje pisal vse od rosne mladosti.

O zgodovinskih podatkih v zvezi z rokovnjaškim gibanjem na Slovenskem se je Jurčič temeljito poučil. Več kot sto lističev z navedbami virov ter opisi dogodkov, posameznimi epizodami in drugim, ki so jih našli po njegovi smrti, in na podlagi katerih je njegovo delo nadaljeval Kersnik, nam priča o tem, da roman ni bil le plod njegove domišljije, pač pa je imel veliko podlage v zgodovinski realnosti. To velja tudi v primeru Bukovice, vasi, dva kilometra oddaljene od Vodice, ki jo Jurčič omenja v enem izmed poglavij. Že v prejšnji številki Javne tribune smo objavili protestno pismo vodiškega kaplana, ki se pritožuje zoper nasilje rokovnjačev. Jurčič ga navaja kot glosso v začetku osmega poglavja. Poleg tega so tudi stari izvodi Novic nudili nekaj podatkov o hudodelstvih iz preteklih časov. Vzemimo na primer letnik 1850. Tega leta so se v vodiški fari vrstile nesreče druga za drugo. Najprej je že marca strela udarila v neki skedenj na Skaručni in v slabi uri je pogorelo osemnajst hiš z gospodarskimi poslopji in kozolci vred. Komaj so si prebivalci nekoliko pomagali, je zagorelo na drugem koncu. Tokrat od rokovnjaške roke. Novice pišejo: »Vodice, 31. maja. V ponedeljek, 27. t.m. je že spet v vodiški fari v Bukovici 5 kmetijskih hiš z drugimi poslopji vred pogorelo. Per prvi hiši je zgorelo tudi 7 glav goveje živine, ljudi pa vender ni nobeden poškodovan. Skoraj ne moremo drugač misliti, kakor da je bilo zažgano, ker je na podu (skednju) začelo goreti, kjer ni imel podnevi nobeden nič opraviti in ker tudi pri tisti hiši nobeden tobaka ne pije. In pa iz več drugih vzrokov to lahko sodimo. Kam bomo prišli, če se hudobneži in malopridni berači ne bojo bolj uganjali in stahovali.« Mesec dni kasneje je župnik ponovno poročal: Že spet smo ogenj v vodiški fari imeli. Ponoči o pol 12 med 17. in 18. t.m. sta v Bukovici spet dve kmetijski hiši s svojimi poslopji pogorele in pa en pod (skedenj) nekiga tretjega gospodarja. Tudi pri tem ognju so okoliščine take, da se ne da drugači misliti, kakor da je zažgano bilo.«

Poleg navedenih poročil zasledimo podatek, da je v teku štirih mesecev na vodiškem koncu zagorelo kar petkrat in v vseh primerih so krivdo pripisali rokovnjačem, pa naj so bili ti v resnici povzročitelji požara ali ne. Vsekakor je moral te izvode Novic pozneje brati tudi Jurčič in to ga je morda navedlo, da je svojemu junaku Petru Toči, po domače Prigoltniku, prisodil rojstno hišo kar v Bukovici. Peter Toča, najbolj učen med rokovnjači, ki naj bi znal tudi čarati, se je sprva šolal za duhovnika, a je končno zašel med rokovnjače. Tako Jurčič. Mi pa si pogledimo stare zapise iz začetka prejšnjega stoletja, ko se zgodba v resnici dogaja. Med imeni hišnih gospodarjev zaman iščemo priimek Toča, kakor tudi hišno ime Prigoltnik. Bukovica je v tistih letih zapisana še po nemško in sicer Wukouza. Štela je osemindeset hiš, ki so bile razvrščene ob vaški poti. Bile so že zdane, medtem ko so bila gospodarska poslopja le-

sena in precej blizu skupaj. Za netenje požara torej kar pripravne okoliščine. Vasica se je v prejšnjem stoletju le malo spreminjala. Gemeinde-lexikon iz leta 1903 navaja zanjo nemško ime Bukovitz ter slovensko Bukovca. V isti knjigi najdemo še kakih šest Bukovic na Slovenskem. Ob tem podatku bo morda kdo pomislil, da Jurčič ni mislil na Bukovico pri Vodicih, ampak na katero od ostalih vasi s tem imenom. A ravno navedba Valenčičevega pisma, dopisov v Novicah ter nekatere okoliščine v zgodbi sami dajo realno osnovo našim predvidevanjem, da je Jurčičeva Bukovica res tista pri Vodicih, Peter Toča pa le plod njegove domišljije.

O rokovnjačih in njihovih hudodelstvih na območju današnje šišenske občine bi se dalo napisati še mnogo stvari. Na primer o tem, kako so se skrivali v nekem gozdu blizu Vodice, kako so ljudje pred njimi varovali svoje domačije in poljske prideleke, kaj je o njih napisal šišenski rojak Valentin Vodnik, katere domačije so jim nudile zatočišče, kako so nekateri, sicer zgledni ljudje, v nočnih urah skupaj z rokovnjači ropali svoje sovaščane in še in še.

Včasih, ko so se ljudje še zeli skupaj in ob nedeljskih popoldnevih na klopci pred domačo hišo rekli besedo o tem ali onem, je večkrat nanesel pogovor tudi na rokovnjače. Danes pa — saj veste. Kdo bi se še ubadal s tegobami preteklih časov, ko pa nam tudi vsakdanjih nikoli ne zmanjka.

Andrej Mrak

OBČINSKA ZVEZA PRIJATELJEV
MLADINE
LJUBLJANA-ŠIŠKA
Celovška 135

razpisuje za počitniška domova v Po-
reču-Špadiči in na Pagu prosta dela in
naloge za

več delavk — pomočnice v kuhinji in
čistilke

Zaposlitev je sezonska od začetka ju-
nija in predvidoma do sredine septem-
bra — odvisno od zasedenosti domov.

Pogodbo o delu sklenemo tudi z upo-
kojenimi osebami — v skladu z zakon-
skimi predpisi.

Stanovanje in hrana v domu.

Pismene prijave sprejemamo 15 dni po
objavi razpisa.

Istočasno vabimo k sodelovanju učite-
lje, vzgojitelje in študente s pedago-
ško usmeritvijo, ki bi bili pripravljeni
prevzeti naloge vzgojiteljev na leto-
vanju šolskih otrok v mesecu juliju in
avgustu.

Vse informacije na tel. 552-094 ali
556-787.

Iz dnevnika
malega
Šiškat-jav

Četrtek

Naš ata nima in nima sreče. Ko že misli, da se je začela dvigati krivulja njegove kariere, ko mu sosedje, znanci in prijatelji že čestitajo ter ga trepljajo po rami, se vedno zgodi kaj neprijetnega in rzk — pa ga odžagajo. Zato, pravi, je tudi ostal tako majhen (po postavi. se razume, drugače, po duhu je velik): komaj malo zraste, pa ga režejo...

Nazadnje so ga rezali pri kandidaturi za vodjo pi-sarne. Bil bi krasen vodja pisarne, saj natanko ve, kako deluje ta reč (se pravi pisanje) in je imel glede reorganizacije dela pripravljenih že nekaj prav naga-jivo dobrih načrtov. Vsi šefi so ga trepljali in govorili, da tako dobrega kadrovskega predloga že dolgo niso iznašli: ko je bog ustvarjal vodje pisarn, je imel gotovo našega ata za mušter, so rekli.

Toda nekega dne je stopil k njemu kolega Miško ter mu prišepnil, naj napiše lepo pismo. Kaj čem pi-sati pismo, se je čudil ata, saj nimam kaj povedati. Imaš, imaš, je rekel Miško, lepo napiši, da umikaš kandidaturo, pa bo vse lepo in prav. Veš, depeoji te ne podpirajo! je rekel in visoko dvignil obrvi.

Ata je skoraj kap, to se mu je videlo še dolgo potem, ko je že sedel doma za mizo in ves skrušen pripovedoval mami, kaj se je zgodilo. Depeoji te ne podpirajo? je vprašala mama in oči je imela tako prestrašene, kot bi videla škrate pod mizo. Še mene je postalo strah. To mora biti pa res nekaj hudega in sifnega. »In kaj so to — depeoji?« sem navsezadnje le vprašal fotra. Nič ni odgovoril, samo nemo je zrl predse in zmajeval z glavo.

Naveličal sem se te tragedije in odšel na dvorišče. Tam sem srečal sosedovega Jožkota in se mu skrivnostno pohvalil, da mojega očeta ne podpirajo depeoji. »Matr,« je pljunil Jožko poznavalsko, »potem bo pa tvoj fotr nasrkal.« Kaj natančno so de-peoji, tudi on ni vedel, zato sva povprašala Žižija, ki je že velik in ima že punco, torej gotovo ve, kaj so to depeoji. Nakar namaj je razložil, da so to čisto fejs-tantje in dekleta, ki so včlanjeni v družbenopolitičnih organizacijah. Kadar se predstavniki vseh teh orga-nizacij sestanejo v eni sobi, nastanejo depeoji. In če na takšnem neformalnem sestanku razpravljajo o tem, kdo je primeren ali kdo ni primeren za kakšno službo, se temu reče uresničevanje kadrovske poli-tike. Tudi Žiži se je strinjal, da bo fotr fino nasrkal, če ga depeoji ne podpirajo.

Vse se je, kot smo kasneje izvedeli, začelo tako, da je enemu od fejs-tantov kolega povedal, da je od drugega kolega, ki ima punco v sosednjem podjetju, izvedel, da je menda naš ata nekoč že zafural neko pisarno. In depeoji so bili čisto zgroženi. Če je pa tako, so rekli, potem pa ja ni primeren za vodjo pi-sarne — bo še to zafural, potem bo pa hudič.

Ata je res odstopil. Ker mu uradno niso ničesar očitali, tudi ni mogel dokazovati, da nimajo prav. Neuradno pa so mu očitali zadevo zato, ker so uradno le skupina fejs-tantov in deklet, ne pa de-peoji oziroma ni nikjer zapisano, da se baš v takšni sestavi imajo uradno pravico ukvarjati z uresničeva-njem kadrovske politike.

A vi to razumete? Meni se že meša. Toda ko bom velik, bom verjetno vse razumel...

Šiškat-jav